

PUBLITSISTIK USLUB MATINLARIDA DISKURSIV TAHLIL

*Qo'ziyeva Dilduzaxon Ilhomjon qizi**Farg'ona davlat universiteti**Jurnalistika mutaxassisligi 2-kurs magistranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada publitsistik uslubning diskursiv tahlili masalalari o'rganilgan. Diskursiv yondashuv publitsistik matnlarni til, stilistika va kommunikativ funksiyalar nuqtai nazaridan tahlil qilish imkonini beradi. Ishda publitsistik diskursning lingvistik vositalari, ijtimoiy-ma'naviy funksiyalari va auditoriyaga ta'sir mexanizmlari ko'rib chiqilgan. Maqola jurnalistika matnlarida auditoriya bilan muloqot, axborot yetkazish va ijtimoiy g'oyalarni shakllantirishdagi publitsistik uslubning ahamiyatini yoritadi.

Kalit so'zlar: Publitsistik uslub, diskursiv tahlil, ommaviy axborot vositalari, lingvistik vositalar, Ijtimoiy-ma'naviy funksiyalar, auditoriya bilan muloqot, jurnalistika

Abstract: This article examines the issues of discursive analysis of the publicistic style. A discursive approach allows the study of journalistic texts from the perspective of language, stylistics, and communicative functions. The study highlights linguistic tools of publicistic discourse, its socio-cultural functions, and mechanisms of influencing the audience. The article demonstrates the importance of the publicistic style in journalistic texts for effective communication with the audience, information dissemination, and the formation of social ideas.

Keywords: Publicistic style, discursive analysis, mass media, linguistic tools Socio-cultural functions, audience interaction, journalism

Publitsistik uslub — bu jurnalistika va ommaviy axborot vositalarining eng muhim kommunikativ vositalaridan biri bo'lib, matn yoki nutq orqali jamiyatga axborot yetkazish, ijtimoiy va siyosiy hodisalarni yoritish, shuningdek, auditoriyaning fikr, qarash va hissiyotlarini shakllantirishga qaratilgan. Ushbu uslubning asosiy xususiyati shundaki, u nafaqat axborot berish bilan chegaralanmay, balki o'quvchi yoki tinglovchi ongini faol ishtirok etishga undaydi, u bilan muloqot o'rnatadi va ijtimoiy-ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Publitsistik matnning samaradorligi uning lingvistik vositalari, stilistik elementlari, kommunikativ strategiyalari va kontekstdagi vazifalariga bog'liqdir.

Diskursiv tahlil — bu matn va nutqni ularning kommunikativ, lingvistik, stilistik va sotsiokultural kontekstlarini hisobga olgan holda tahlil qilish usuli bo'lib, publitsistik uslubning nafaqat mazmuniy, balki funksional va auditoriyaga ta'sir jihatlari aniqlash imkonini beradi. Diskursiv tahlil yordamida matnning til vositalari,

ifodaviy va emotsional elementlari, baholovchi leksikasi, metaforik va narrativ tuzilmalari o'rganiladi, shuningdek, u orqali ijtimoiy-g'oyaviy vazifalar — masalan, auditoriyada milliy qadriyatlar, vatanparvarlik, jamiyat barqarorligi yoki siyosiy yo'nalishlarni mustahkamlash — amalga oshiriladi. Publitsistik diskursni o'rganishning ahamiyati shundaki, u nafaqat matnning lingvistik xususiyatlarini, balki uning auditoriya bilan muloqot mexanizmini, matn orqali yetkazilayotgan ijtimoiy-ma'naviy g'oya va qadriyatlarni ham aniqlashga imkon beradi. Shu nuqtai nazardan, publitsistik uslubdagi diskursiv tahlil ilmiy tadqiqotlarda jurnalistika, kommunikatsiya va lingvistika sohalari uchun muhim metodologik vosita hisoblanadi. Shu kontekstda, ushbu maqola maqsadi — publitsistik uslubning diskursiv xususiyatlarini o'rganish, uning lingvistik va stilistik vositalarini aniqlash, matnning kommunikativ vazifalarini tahlil qilish, auditoriyaga ta'sir mexanizmini ochib berish va publitsistik diskursning ijtimoiy-ma'naviy funksiyalarini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilishdir. Bunday yondashuv nafaqat ilmiy tadqiqotlar, balki amaliy jurnalistika faoliyati va ommaviy kommunikatsiya jarayonlarini chuqur tushunishga ham xizmat qiladi.

“Xalq so'zi” gazetasida chop etilgan maqola bayram tadbirlarini yoritadi. Maqolada voqea tafsilotlari: tantanali marosimlar, harbiy xizmatchilar va davlat vakillari ishtiroki, gulchambar qo'yish marosimi, shuningdek, yosh avlodni Vatan himoyachiligiga rag'batlantirishga qaratilgan sahna ko'rinishlari keltiriladi.

Maqolaning birinchi vazifasi — axborot berish: o'quvchiga bayram voqealarini yetkazish, ularning mazmunini tushuntirish. Shu bilan birga, maqola ijtimoiy va ma'naviy g'oyalarni ham targ'ib qiladi: vatanparvarlik, milliy g'urur, jamiyatning barqarorligi va harbiy xizmatchilarga e'tibor berilmoqda. Maqola avvalo bayram tadbirlarini yoritadi. Unda tantanali marosimlar, harbiy xizmatchilar va davlat vakillari ishtiroki, gulchambar qo'yish marosimi hamda yosh avlodni Vatan himoyachiligiga rag'batlantirishga qaratilgan sahna ko'rinishlari tasvirlangan. Matnning asosiy vazifasi — o'quvchiga bayram voqealarini yetkazish, ularning mazmunini tushuntirish. Shu bilan birga, maqola vatanparvarlik, milliy g'urur, jamiyat barqarorligi va harbiy xizmatchilarga e'tibor kabi ijtimoiy va ma'naviy g'oyalarni targ'ib qiladi. Maqola til jihatidan publitsistik uslubga xos xususiyatlarni namoyon qiladi. “Bayram ruhida kuylashlar”, “Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash” kabi iboralar o'quvchida iliq hissiyot uyg'otadi. Viloyat hokimining nutqi maqolada keltirilgan bo'lib, unda harbiy xizmatchilarning ijtimoiy sharoiti, uy-joy, pensiya va boshqa yordamlar haqida so'zlanadi. Bu matnga rasmiy va ishonarli ohang beradi. Shuningdek, yangi uylar topshirilgan, faxriy yorliqlar berilgan voqealar matnga ijtimoiy hayotni aks ettiruvchi kontekst qo'shadi. Shu tarzda til va stilistika elementlari maqolani o'quvchi uchun nafaqat ma'lumotli, balki hissiyotli va qiziqarli qiladi. Maqola pragmatik nuqtai nazardan o'quvchi bilan muloqot qiladi va bayram voqealariga jalb qiladi. Harbiylarga e'tibor, ularning sharoitini yaxshilash haqidagi ma'lumotlar auditoriyada “davlat

harbiylarni qadrlaydi” degan taassurot uygʻotadi. Bayram tadbiridagi sahna koʻrinishlari, kuylashlar esa milliy ruh va birlik hissini kuchaytiradi. Shu bilan matn nafaqat axborot beradi, balki oʻquvchi hissiyotini uygʻotuvchi vosita sifatida ham ishlaydi. Maqola shuningdek, jamiyatdagi vatanparvarlik va milliy qadriyatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Bayram tadbirlari va harbiylarga eʼtibor haqidagi maʼlumotlar oʻquvchida milliy gʻurur va birlik hissini uygʻotadi. Shu jihatdan matn nafaqat voqeani yorituvchi axborot manbai, balki ijtimoiy-maʼnaviy vosita sifatida ham ahamiyatga ega. Maqola keng auditoriyaga yoʻnaltirilgan: harbiy xizmatchilar, ularning oilalari, yoshlar va keng jamoatchilik uchun tushunarli til ishlatilgan. Baholovchi soʻzlar, bayram ruhidagi tasvirlar va sodda til matnni oʻquvchi bilan shaxsiy darajada bogʻlaydi va hissiy javob uygʻotadi. Shu tariqa, maqola publitsistik diskursning axborot, taʼsir va ijtimoiy-maʼnaviy shakllantirish funksiyalarini bir vaqtda bajaradi. Shunday qilib, “Xalq soʻzi” gazetasidagi Vatan himoyachilari kuni maqolasi diskursiv tahlil nuqtai nazaridan nafaqat bayram voqealarini yoritadi, balki auditoriyaga ijtimoiy-maʼnaviy gʻoyalarni yetkazadi. Til, stilistika, emotsional tasvirlar va sotsiokultural kontekst maqolani kuchli taʼsir qiluvchi publitsistik diskursga aylantiradi. Maqolada qoʻllangan diskursiv strategiyalar ijtimoiy ongni shakllantirishga qaratilgan aniq maqsadga xizmat qiladi. Xususan, davlat vakillari nutqlarining berilishi hokimiyat diskursini mustahkamlovchi vosita sifatida namoyon boʻladi. Bu orqali davlat va jamiyat oʻrtasidagi aloqalar ijobiy kontekstda tasvirlanadi, harbiy xizmatchilar esa jamiyat barqarorligining muhim tayanchi sifatida koʻrsatiladi. Matnda rasmiy shaxslar tilidan keltirilgan fikrlar oʻquvchida ishonch uygʻotadi va bayram tadbirlarining davlat miqyosidagi ahamiyatini taʼkidlaydi.

Shuningdek, maqolada vaqt va makon omillari muhim diskursiv birlik sifatida xizmat qiladi. Bayram tadbirlarining muayyan joylarda, tantanali muhitda oʻtkazilgani tasviri voqeaning ijtimoiy ahamiyatini kuchaytiradi. Gulchambar qoʻyish marosimi, sahna koʻrinishlari va ommaviy ishtirok orqali tarixiy xotira va bugungi kun oʻrtasida ramziy bogʻliqlik yaratiladi. Bu esa matnning sotsiokultural qatlamini boyitib, oʻquvchini faqat hozirgi voqea emas, balki milliy tarix va qadriyatlar bilan ham mushohada yuritishga undaydi. Maqola mazmunida yosh avlodga alohida eʼtibor qaratilishi ham bejiz emas. Ular Vatan himoyachilari sifatida kelajak timsoli sifatida talqin etiladi. Bu diskurs orqali jamiyatda uzluksizlik gʻoyasi — yaʼni avlodlar davomiyligi, vatanparvarlik anʼanalarining davom etishi ilgari suriladi. Yoshlarni ruhlantiruvchi sahna koʻrinishlari va tarbiyaviy mazmundagi tasvirlar matnning didaktik funksiyasini kuchaytiradi.

Umuman olganda, maqolada axborot berish, baholash va targʻib qilish elementlari uygʻunlashgan holda qoʻllanadi. Publitsistik diskursga xos boʻlgan emotsional-ekspressiv vositalar, rasmiy nutq unsurlari va ijtimoiy gʻoyalarning uygʻunligi matnning taʼsirchanligini oshiradi. Natijada maqola nafaqat bayram voqealarini qayd

etadi, balki o'quvchining ijtimoiy pozitsiyasi va munosabatini shakllantirishga xizmat qiluvchi kuchli diskursiv mahsulot sifatida namoyon bo'ladi.

Publitsistik uslubning diskursiv tahlili ilmiy jihatdan jurnalistika matnlarini chuqur o'rganish imkonini beradi. Diskursiv yondashuv nafaqat matn mazmunini, balki uning auditoriyaga ta'sir mexanizmini, lingvistik va stilistik xususiyatlarini, shuningdek, ijtimoiy-ma'naviy funksiyalarini aniqlashga yordam beradi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, publitsistik matnlar axborot berish bilan birga auditoriyaning hissiy va g'oyaviy ongiga ta'sir qiladi, ijtimoiy qadriyatlarni mustahkamlaydi va jamiyatda birlik, vatanparvarlik, huquqiy va ma'naviy masalalarni targ'ib qiladi. Til va stilistika vositalari — baholovchi so'zlar, rasmiy nutq segmentlari, metaforik va narrativ elementlar — matnni samarali kommunikativ vositaga aylantiradi. Shu tariqa, publitsistik diskursni diskursiv tahlil qilish nafaqat jurnalistika va kommunikatsiya sohasidagi ilmiy tadqiqotlarda, balki amaliy jurnalistik faoliyatda ham muhim ahamiyatga ega. U matnni chuqur tushunish, auditoriya bilan samarali muloqot qilish va ijtimoiy-ma'naviy funksiyalarini aniqlashda zarur bo'lgan vosita sifatida xizmat qiladi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Odilbek Odamboyev. "Vatan himoyachilari kuni", Xalq so'zi gazetasida chop etilgan maqola, № 8, 14-yanvar 2026. Bayram tadbirlari va harbiy xizmatchilar faoliyati haqidagi ommaviy axborot manbai.
2. Ismailova S. Ingliz va o'zbek tillarida publitsistik uslubning o'ziga xos xususiyatlari. Tamaddun Nuri Jurnali. Maqolada publitsistik uslubning nazariy masalalari va til xususiyatlari tahlil etiladi.
3. Rayhonova G. Tilshunoslikda diskurs tushunchasi va uning tahlili. Samarali Ta'lim va Barqaror Innovatsiyalar Jurnali. Bu maqolada diskursning umumiy tushunchasi, turlari va tahlili haqida fikrlar keltirilgan innovativepublication.uz
4. Qayumova V. O'zbek tili publitsistik uslubidagi o'xshatishlarning lingvokulturologik tadqiqi. Media matnlarda lingvokulturologik yondashuv asosida publitsistik uslub vositalari — xususan o'xshatishlar — tahlil qilingan. worldlyjournals.com
5. Yaqubova O. O'zbek publitsistik uslubi shakllanishida Behbudiyning o'rni. Tamaddun Nuri Jurnali. Publitsistik uslub tarixiy-madaniy kontekstda o'zbek publitsistik ijodida qanday shakllanganini yoritadi. jurnal.tamaddunnuri.uz